

ОСОБЛИВОСТІ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ РИНКОВИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ

Курилін І. Р.

Визнання державного управління як виду діяльності й галузі науки свідчить про гостру необхідність в ефективному вирішенні проблем державного будівництва для забезпечення сталого й безпечного розвитку суспільства шляхом встановлення тісного взаємозв'язку між теорією та практикою, подальшого розвитку основ правової демократичної держави із соціально орієнтованою ринковою економікою, що неможливо без створення й подальшого розвитку національної школи державного управління, зокрема у сфері забезпечення національної безпеки. Практичними кроками державної влади, які підтверджують справедливості зазначеного, є низка прийнятих нормативно-правових актів, життєво важливих для безпеки держави, у розробці яких активну участь брали науковці [2, 3].

Оскільки робота спрямована на розв'язання наукової проблеми в галузі державного управління, це зумовлює необхідність проведення аналізу сутності державного управління як виду суспільної діяльності й галузі науки та поняття "безпека" - інтегральної характеристики розвитку соціальних систем.

Відомо, що регулювання суспільних відносин є однією з основних функцій держави. Вона знаходить своє відображення в державному управлінні, яке передусім спрямоване на узгодження й всебічне задоволення різноманітних інтересів людини, різних соціальних груп, суспільства й держави з метою забезпечення їх безпечного розвитку. Теорія й практика державного управління формувалися протягом декількох тисячоліть. Проте тільки в минулому столітті завдяки успіхам теорії управління та її застосування у сфері суспільних відносин, а також унаслідок масштабів і обсягів завдань, які об'єктивно вимагали відповідного втручання з боку держави, державне управління стало окремим видом професійної діяльності та виділилося в окрему галузь науки.

Ефективне державне регулювання економічної безпеки передбачає певну якісну трансформацію нагромаджених знань у зазначеній сфері (систематизацію, деталізацію, класифікацію, пошук закономірностей, взаємозв'язку та визначення внутрішньої ієрархії між тими чи іншими поняттями в галузі національної безпеки тощо).

Теорія національної безпеки, складовою якої є й економічна безпека, і теорія державного управління оперують багатьма поняттями. У межах нашого дослідження найважливішими серед них є такі, як: "державне управління", "безпека", "держава", "національна безпека", "стратегія національної безпеки", "економічні інтереси", "загроза економічним інтересам", "війна", "управлінське рішення" та багато інших. Проте деякі з цих понять, незважаючи на їх досить широкий ужиток сьогодні, внаслідок кардинальних змін геополітичного й гео економічного простору, необхідності врахування сучасних реалій розвитку міжнародних відносин, потребують більш критичного аналізу й уточнення з метою подальшого розвитку теорії та практики державного управління економічною безпекою.

У такому разі ключовим є поняття "економічна безпека". Одним з важливих чинників забезпечення прийнятного рівня економічної безпеки держави та її

регіонів є визначення структури економічної безпеки. Нагромаджений досвід переконує, що тільки науково виврені методи й підходи дають можливість пізнати складну систему забезпечення економічної безпеки, весь спектр її складових, виявити притаманні їй закономірності, взаємозв'язки й пріоритети при реалізації. На основі дотримання цих положень реальною стає можливість розробити виважену стратегію економічної безпеки, створити умови для узгодженої діяльності державних і недержавних структур, громадян та їх об'єднань щодо подолання кризових явищ у країні й регіонах [4, 39].

Під структурою економічної безпеки розуміють сукупність сформованих зв'язків і компонентів об'єкта, поєднання яких забезпечує його цілісність і totoжність, сталість і незмінність його властивостей під час впливу різних зовнішніх і внутрішніх факторів. Структура характеризується складом і співвідношенням основних компонентів об'єкта та сфер їх поширення, їх системними інтеграціями.

У систематизованому вигляді структура економічної безпеки визначається такими особливостями:

- складністю ієрархії, що зумовлено одночасним існуванням декількох рівнів декомпозиції;
- специфікою особливостей економічних процесів і явищ, які мають прояв у взаємодії об'єктивних і суб'єктивних факторів;
- цілісністю системи, коли якості системи не властиві компонентам, які розглядаються поза нею;
- складністю інформаційних процесів, зумовлених численними взаємозв'язками між керівною й керованою системою;
- множинністю завдань одного структурного елемента часто не відповідає аналогічним завданням інших;
- багатофункціональністю.

Важливим аспектом дослідження економічної безпеки є формування її змістовної (понятійної) структури.

Понятійна структура економічної безпеки включає до свого складу набір компонентів, кожний з яких характеризує її окремі аспекти. Оскільки категорія економічної безпеки є багатоскладовою, то її можна визначити як забезпечення:

- високого рівня самодостатності економіки - забезпечення її природними, фінансовими, інвестиційними, інноваційними й соціальними ресурсами на достатньому рівні;
- економічної самостійності, яка, насамперед, повинна виявлятися в можливості здійснення контролю над своїми ресурсами, спроможності залучати й утримувати капітал на власній території та найбільш повному використанні конкурентних переваг області;
- стабільності й стійкості економіки, які передбачають надійність усіх елементів економічної системи як загалом, так і окремих її складових, створення гарантій підприємницької діяльності, стримування впливу дестабілізуючих факторів;
- здатності до розвитку на основі інноваційних стратегій, здійснення постійної модернізації виробництва, ефективної інвестиційної та інноваційної політики [6, 33].

Значною мірою аналогічною є позиція багатьох

авторів, які вважають, що внутрішня структура економічної безпеки включає до свого складу економічну незалежність, стабільність і стійкість національної економіки, здатність до саморозвитку й прогресу. Економічна незалежність зараз не має абсолютного характеру, оскільки посилюється світовий поділ праці. У цих умовах економічна незалежність означає можливість контролю держави за національними ресурсами, досягнення такого рівня виробництва, ефективності та якості продукції, які давали б змогу забезпечувати її конкурентоспроможність і на рівних умовах брати участь у світовій торгівлі й коопераційних зв'язках; стабільність і стійкість національної економіки, що передбачає захист власності в усіх її формах, створення надійних умов і гарантій для розвитку підприємницької діяльності, стримування факторів, які здатні дестабілізувати ситуацію; здатність до саморозвитку й прогресу: створення сприятливих умов для інвестицій та інновацій, постійна модернізація виробництва, підвищення освітнього, культурного й професійного рівня працівників.

Актуальною є думка О. Лепіхова, який, визначаючи систему складових досліджуваної категорії, необхідною вважає можливість стабільно підтримувати відповідність існуючих (діючих) на території економічних нормативів загальноприйнятим у світовій практиці (або директивно затвердженим для території на конкретний період часу), що дало б змогу зберегти (або відновити) гідний рівень життя населення [8, 33].

Також важливим елементом економічної безпеки є спроможність економіки гарантувати свій розвиток і утримувати стабільність громадянського суспільства та його інститутів, а також достатній оборонний потенціал за всіляких несприятливих умов і варіантів розвитку подій і здатність держави до захисту національних економічних інтересів від зовнішніх і внутрішніх загроз.

Поняття економічної безпеки можна застосувати стосовно різних рівнів господарювання. Крім них, необхідно звернути увагу на типи взаємодії суб'єктів господарювання - державне регулювання, договірні відносини між об'єктами економіки й ринковий механізм, кожному з яких відповідають свої стимули, мотиви й критерії прийняття управлінських рішень, значною мірою визначаючи факторну ефективність використання ресурсів.

Економічна безпека значною мірою визначається рівнем розвитку ресурсного потенціалу й можливістю його подальшої експлуатації, рівнем ефективності використання факторів виробництва (праці, капіталу, природних ресурсів), конкурентоспроможністю економіки, цілісністю економічного простору, економічним суверенітетом, соціальною стабільністю.

Необхідно виокремити ряд умов, які висувають проблему забезпечення економічної безпеки на перший план. По-перше, це різниця в інтересах, визначення механізму їх реалізації та їх урахування при розробці відповідної стратегії соціально-економічного розвитку. По-друге, обмеженість ресурсів держави й регіонів, різний рівень їх забезпеченості. По-третє, зростання конкуренції у виробництві та збуті товарів і конкурентоспроможності окремих країн, що розглядається як реальна загроза національним інтересам [5, 21-22].

Ці особливості повинні враховуватися при формуванні структури економічної безпеки, що передбачає визначення таких складових:

1) ролі й місця держави та регіонів у міжнародному економічному просторі (їх економічний суверенітет, го-

ловні тенденції й перспективи сучасного внутрішньо- та зовнішньоекономічного розвитку, обґрунтування зовнішньоекономічного статусу);

2) сфер діяльності, на які поширюються життєво важливі економічні інтереси держави й регіонів;

3) економічних цілей і пріоритетів держави й регіонів щодо сфер їх поширення. У цьому разі важливим є визначення найбільш пріоритетних видів економічної діяльності для кожного з регіонів держави (своєрідних "точок зростання"), що надасть можливість їх оптимального функціонування;

4) характеру наявних і потенційних загроз для економічних інтересів за сферами діяльності з урахуванням територіального аспекту. Кожний регіон з метою ефективного забезпечення економічної безпеки повинен проводити моніторинг існуючих загроз (ситуаційний аналіз стану економічної безпеки за конкретний час);

5) можливостей запобігання або нейтралізації цих загроз, виходячи з наявних ресурсів державної та місцевих економік;

6) варіантів заходів (засобів і форм протидії загрозам) забезпечення економічної безпеки держави та регіонів. Перспективним є дотримання принципу відповідності заходам і заходам протидії кожній із загроз;

7) адекватного процесу діяльності держави й механізмів реалізації економічної безпеки держави та регіонів [4, 9-10].

Урахування існуючих структурних особливостей економічної безпеки дає змогу формувати економічну політику на основі дотримання принципу відповідності існуючої системи наявним методам, шляхам і механізмам її реалізації.

Економічна безпека характеризується мірою захищеності інтересів на всіх рівнях економічних відносин і забезпеченості держави й регіонів економічними ресурсами, достатніми для задоволення їх потреб і виконання існуючих зобов'язань; станом фінансової, інвестиційної та інших систем, а також системи ціноутворення, який характеризується збалансованістю, стійкістю до внутрішніх і зовнішніх негативних впливів, здатністю відвернути зовнішню економічну експансію, забезпечити економічну стійкість (стабільність), ефективне функціонування національної й регіональних економічних систем та економічне зростання; якістю економічних інструментів і послуг, що запобігає негативному впливу можливих помилок і прямих зловживань на економічний стан держави та регіонів.

Література

1. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. - 1996. - № 30. - С. 141.

2. Закон України "Про основи національної безпеки України" від 19.06.2003 р. № 964-IV // Відомості Верховної Ради України. - 2003. - № 39. - С. 351.

3. Закон України "Про інноваційну діяльність" від 04.07.2002 р. № 40 // Відомості Верховної Ради України. - 2002. - № 36. - С. 266.

4. Жаліло Я. Стратегія забезпечення економічної безпеки України. Пріоритети та проблеми імплементації // Стратегія національної безпеки України в контексті досвіду світової спільноти. - К.: Сатсанга, 2001. - 224 с.

5. Котковський В.Р. Державне регулювання економічної безпеки на етапі розвитку ринкової економіки в Україні // Теорія та практика державного управління. - Вип. 2(11). - Х.: Вид-во ХарPI НАДУ "Магістр", 2005. -

С. 231-239.

6. Користін О.Є. Відмивання коштів: теоретико-правові засади протидії та запобігання в Україні. Монографія. Київ. нац. ун-т внутр. справ. - К., 2007. - 448 с.

7. Користін О.Є. Протидія легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом [Текст]: навч. посіб. - К.: "Хай-Тек Прес", 2010. - 272 с.

8. Лепіхов О. Технологічна незалежність як елемент економічної безпеки // Економіка України. - 1994. - № 11. - С. 80.

9. Попович З. Економічне зростання і перспективи інноваційного розвитку // Економіка України. - 2004. - № 12. - С. 41-47.

Курилін І.Р.
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри криміналістики
та судової медицини НАВС
Надійшла до редакції: 20.11.2013

УДК 338.2:342.553

ЕКОНОМІКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ У СФЕРІ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ ТА ВЗАЄМОДІЇ З ПРАВООХОРОННИМИ ОРГАНАМИ

Сичук О. Й.

Процес удосконалення системи місцевого самоврядування на сьогодні в Україні зумовлює необхідність дослідження проблем, пов'язаних зі здійсненням цілеспрямованої діяльності місцевої влади по забезпеченню законності й правопорядку, охорони прав і свобод членів територіальної громади, гарантування безпеки й захисту населення та територій, матеріальних і культурних цінностей, довкілля від негативних наслідків надзвичайних ситуацій у мирний і особливий періоди, що є однією з основних функцій, покладених на органи місцевого самоврядування.

Актуальність цієї теми полягає у висвітленні основних тенденцій і підходів у проведенні й реалізації державної політики щодо підвищення ефективної взаємодії між органами місцевого самоврядування та структурних підрозділів правоохоронних органів, цивільного захисту по створенню й налагодженню безпечної життєдіяльності регіональних територіальних структур, безпеки громадян.

Наукова новизна теми полягає в апробації, базуючись на конкретному практичному матеріалі, нових модернізованих системних схем взаємодії органів місцевого самоврядування у сфері цивільного захисту та взаємодії з правоохоронними органами.

Основною метою проблеми, що розглядається, є визначення, на основі аналізу чинного законодавства України, узагальнення практики його реалізації, економічних і правових засад функціонування системи боротьби з правопорушеннями, організації цивільного захисту населення на рівні місцевого самоврядування та вироблення пропозиції щодо їх удосконалення.

Виключно для вирішення цих питань і координації дій у виконавчих органах місцевого самоврядування створені спеціалізовані підрозділи, до сфери діяльності яких входять питання:

- забезпечення реалізації державної політики щодо діяльності правоохоронних органів із захисту прав, свобод і законних інтересів громадян;

- здійснення заходів щодо охорони громадської безпеки, громадського порядку, боротьби зі злочинністю;

- аналіз, узагальнення та прогноз тенденції розвитку криміногенної ситуації на місцевому рівні, визначення їх пріоритетів у подальшому зміцненні законності та правопорядку;

- реалізації державної політики, спрямованої на гарантування безпеки та захисту населення й територій, матеріальних і культурних цінностей та довкілля від

© О.Й. Сичук, 2013

негативних наслідків надзвичайних ситуацій у мирний і особливий періоди;

- подолання наслідків надзвичайних ситуацій на території територіальної громади, зокрема наслідків, за потреби, надзвичайних ситуацій на територіях іноземних держав відповідно до міжнародних угод України.

Можна навести приклад організації діяльності органів місцевого самоврядування у сфері цивільного захисту та взаємодії з правоохоронними органами в Одеській міській раді. Так, департаментом оборонної роботи, цивільного захисту, взаємодії з правоохоронними органами Одеської міської ради щомісячно аналізується й подається керівництву міста Одеси узагальнена інформація від Одеського міського управління ГУМВС України в Одеській області, структурні підрозділи якого здійснюють оперативне перекриття по протидії злочинності й правопорушень на території міста Одеси.

Аналіз проводиться за такими напрямками оперативно-службової діяльності;

1) розкриття злочинів проти особистості (умисні вбивства, умисні тяжкі тілесні ушкодження);

2) виявлення злочинів у сфері незаконного обігу наркотиків;

3) розкриття майнових злочинів (розбійні напади, грабежі, крадіжки, незаконне заволодіння транспортними засобами);

4) стан боротьби зі злочинами у сфері незаконного обігу вогнепальної зброї;

5) шляхи виявлення та протидії злочинності в економічному секторі;

6) зловживання, хабарництво та інші прояви корупційних дій.

На виконання Постанови Кабінету Міністрів України від 8 серпня 2012 року № 767 "Про затвердження плану заходів щодо виконання Концепції реалізації державної політики у сфері профілактики правопорушень на період до 2015 року" було підготовлено та затверджено розпорядження Одеського міського голови від 31.10.2012 р. за № 1057-01р "Про затвердження плану заходів виконавчих органів Одеської міської ради і правоохоронних силових структур з виконання Концепції реалізації державної політики у сфері профілактики правопорушень в Одесі на період до 2015 року".

Для відповідної координації органів місцевого самоврядування та правоохоронних структур це розпорядження й план були узгоджені з Управлінням Служби безпеки України в Одеській області, Одеським міським

**ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ
ПРАВНИЧИЙ ЧАСОПИС**